

— wel beantwoordt aan deze gewijzigde politieke houdingen. Men dient zich dus wel de vraag te stellen of de recente omvorming van de Liberale

Partij tot Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (P.V.V.) niet een eerste aanpassing is die door andere zal worden gevolgd.

De democratie tegenover de economische en financiële problemen en structuren

door Frans MAES.*

De geschiedenis van België tussen de twee oorlogen verloopt in drie cyclussen, die alle op hetzelfde schema gebouwd zijn. De cyclus begint met een tamelijk verwarde periode die gekenmerkt wordt door een aantal hervormingen op sociaal en economisch gebied, daarop volgt telkens een succesvol tegenoffensief van de conservatieve krachten, die in de volgende fase volledig meester zijn van de toestand. Het conservatief bewind gaat echter ten onder omdat het niet in staat blijkt het hoofd te bieden aan moeilijkheden die van buiten het land komen en die zowel van politieke als van economische aard kunnen zijn. De verzwakking van de conservatieven leidt dan tot een overgangsperiode, die de eerste fase van de volgende cyclus voorbereidt.

De eerste cyclus, die men de *cyclus van de wederopbouw* zou kunnen noemen, begint met de wapenstilstand van 1918, en de eerste fase er van, de democratische doorbraak, valt samen met de twee regeringen Delacroix (november 1918 - november 1920); het conservatieve tegenoffensief dat culmineert in het incident van het gebroken geweer heeft plaats onder de regering Carton de Wiart (november 1920 - november 1921). Met de vorming van de eerste regering Theunis (november 1921 - februari 1924) triomferen de conservatieven over gans de lijn. Deze regering geraakt echter in discrediet door het mislukte avontuur van de Ruhrbezetting, en de verwerping van het Frans-Belgisch handelsverdrag in de Kamer op 27 februari 1924 betekent het einde van de conservatieve

overheersing. De tweede regering Theunis (maart 1924 - april 1925) is een overgangscabinet in afwachting van de verkiezingen van 1925, die de eerste cyclus besluiten.

De « democratische » overwinning van 1925 vormt de inzet van de tweede cyclus, die men de *centrale cyclus* zou mogen noemen. Het cabinet Pouillet-Vandervelde (juni 1925 - mei 1926), is een verdere poging tot « democratisch » vooruitgang maar het wordt door de financiële machten gekelderd. Met de regering Jaspar (mei 1926 - mei 1931) behalen de conservatieven de meest verpletterende overwinning die zij tussen de twee oorlogen gekend hebben. Na het ontslag van Jaspar wordt het conservatief bewind echter ondermijnd door de economische crisis. De regeringen Renkin (juni 1931 - oktober 1932) en de Broqueville (oktober 1932 - november 1934) trachten zo goed en zo kwaad als het gaat de conservatieve katholiek-liberale coalitie in leven te houden, maar als in november 1934 Theunis (tot maart 1935) aan het bewind komt is de zaak reeds hopeloos geworden. Het experiment Van Zeeland (maart 1935 - juni 1936) sluit de centrale cyclus af met de gebruikelijke overgangsperiode.

De verkiezingen van 1936 en de grote stakingen in de maand juni van dat jaar openen op specta-

* Wij publiceren hierbij de samenvatting van de voordracht van de h. Frans Maes. Voor een volgend nummer van *Res Publica* heeft de auteur ons ter publicatie een hoofdstuk afgestaan van het boek dat hij over de Belgische Geschiedenis tussen de twee wereldoorlogen voorbereidt (Red. R.P.).

culaire wijze de derde cyclus, die men de *cyclus van de crisis van het regime* zou kunnen noemen. De tweede regering Van Zeeland (juni 1936 - november 1937) heeft een aantal sociale en financiële hervormingen op haar actief, maar de conservatieve krachten brengen achtereenvolgens de twee mannen ten val die de spil vormden van deze hervormingen, eerst Van Zeeland en daarna, onder de regering Janson (november 1937 - mei 1938), Hendrik de Man, minister van Financien. De regering Spaak (mei 1938 - februari 1939) is veel conservatiever geïntendeerd en bij deze regering treedt de inmenging van de koning in de binnenlandse politieke vraagstukken zeer klaar op de voorgrond. De vorming van deze regering leidt tot scherpe twisten in de sociaalistische partij, die vooral naar aanleiding van de Spaanse burgeroorlog worden uitgevochten. De nieuwe eerste-minister moet ook de methodes uitboeten waarmee hij de vorming van zijn kabinet het parlement en de politieke partijen voor een voldongen feit heeft gesteld. De verkiezingen van 1939 versterken echter de positie van de conservatieven en onder de drie regeringen Pierlot (februari 1939 tot na de oorlog) neemt ook de invloed van de koning voordurend toe. Het uitbreken van de oorlog eerst, en later de Duitse invasie brengen echter het conservatieve

bewind opnieuw ten val en de gevolgen van de fouten die in 1939 en 1940 begaan werden zullen bij de bevrijding van beslissend belang zijn voor de politieke toestand van het land.

Welk is de plaats van de *Vlaamse Beweging* in dit schema?

De belangrijkste vaststelling is dat de Vlaamse hervormingen altijd gebeurd zijn in dezelfde fase van iedere cyclus, namelijk naar het einde van het conservatief bewind of in de overgangperiode die de cyclus besluit. Waar er een uitzondering gemaakt wordt op deze regel kan zij altijd door bijzondere omstandigheden worden uitgelegd. Daarenboven werd praktisch iedere taalwet verkregen als tegenprestatie voor financiële of militaire maatregelen, die door de conservatieven gewenst werden.

Uit dit alles mag men niet besluiten dat de Belgische politiek onveranderlijk in een cirkel ronddraait; iedere cyclus verloopt wel volgens hetzelfde schema, maar telkens op een ander vlak. Telkens ook komen er grote wijzigingen, hetzij op sociaal gebied, zoals tijdens de eerste cyclus, hetzij op Vlaams gebied zoals tijdens de tweede. Het zou een juister beeld zijn te zeggen dat de Belgische politiek verloopt volgens een spiraal.

Bespreking

Dhr. Declerck.

Wij zouden nu waarschijnlijk tot half één de bespreking kunnen openen. Ik zie de bespreking in een dubbele zin: eerst en vooral kunnen natuurlijk aan de twee referenten vragen worden gesteld. Ik zie ook de mogelijkheid dat sommige aanwezigen hun eigen visie naar voren zouden brengen.

Wij moeten hoofdzakelijk trachten enige krachtlijnen los te krijgen uit de uiteenzettingen die wij gehoord hebben.

Het was natuurlijk in een overzicht over een periode van twintig jaar zeer moeilijk om synthe-

tisch te zijn. De sprekers hebben de zaken bekeken vanuit het geschiedkundig standpunt. In onze discussie zullen wij moeten trachten te zien wat essentieel geweest is en nu nog nawerkt.

Dhr. J. Staels.

Het is duidelijk dat, als gevolg van de verschillende standpunten die beide sprekers ingenomen hebben, de twee films niet overeenstemmen. Ik zou wensen dat Prof. Dhondt zeer beknopt zou zeggen wat hij denkt over de periodisering van de heer Maes.

Dhr. Claes.

Ik zou voorstellen dat wij niet zouden ingaan op die periodiseringsvraagstukken die te zeer van historisch wetenschappelijke aard zijn en dat wij integendeel zouden trachten in te gaan op de machtsvraagstukken die eerder van politicologische aard zijn. In de twee referaten zijn er gegevens genoeg om de eigenlijke machtsvraagstukken te behandelen. Ik ben getroffen door de zeer grote macht van de financiële groepen in deze periode; hierover heeft de heer Maes ons enkele nieuwe gegevens geleverd die overigens van aard zijn om ons nieuwsgieriger te maken. Ook de uiteenzetting van Prof. Dhondt komt feitelijk neer op de vaststelling van de politiek mislukking van de democratische organisaties in deze periode.

Dhr. Noppen.

Ik had ook wat meer details gewild over die drukkingstechnieken die men van konservatieve-financiële kringen uit op de regering toepaste. Het is mij altijd zeer onduidelijk gebleven hoe die drukking precies werkt. Ik had graag daarover meer details gehad om te kunnen vergelijken hoe de situatie is geëvolueerd nú en ten overstaan van de situatie vóór de oorlog.

Is de band van bepaalde politieke figuren met bepaalde belangen hoofdzakelijk, of wordt bij de drukking gebruikt gemaakt van financiële manoeuvres, en van welke aard? Hoe wordt de druk op de regering uitgeoefend, en op welke manier reageert de regering? Hoe wordt de pers beïnvloed?

Dhr. Constandse.

Prof. Dhondt heeft vastgesteld dat de economische crisis de socialistische naar rechts en de katholieke naar links dreef. Werd niet te weinig aandacht geschonken aan de andere, hoofdzakelijk psychologische factor n.l. de steeds grotere deelname van de lagere bevolkingsgroepen aan de civilisatie van de natie? Niet alleen in België maar in vele andere landen, waardoor het socialisme « rechtser » werd?

M. Grégoire.

M. le Président, puisque vous m'y autorisez, je crois que ce qui est toujours intéressant à retenir

dans une histoire politique — et nous avons entendu à cet égard deux rapports pleins de substance — ce sont les leçons pour les temps actuels. Dans les exposés de M. Dhondt et de M. Maes, la première chose qui m'a frappé, c'est de voir que les ministres qui ont vraiment influencé cette période-là étaient pour la plupart des non-parlementaires. Il y avait déjà sans doute un grand homme qui commençait à se dessiner : c'était M. P.-H. Spaak ; mais il faisait encore sa mue et il se préparait. Vous savez d'où il venait ; vous savez à quoi il a abouti ; il le reconnaît d'ailleurs avec une loyauté et une modestie qui lui font honneur. Mais à ce moment là, ceux qui vraiment influençaient notre politique c'étaient des hommes comme Delacroix, Theunis, Gutt, Jaspar, Van Zeeland, de Man, tous des non-parlementaires ; en tout cas, il ont été ministres avant d'être députés ou sénateurs.

Il me paraît qu'il y a là déjà quelque chose de frappant : ceux qui ont très nettement marqué le tournant de l'entre-deux-guerres, c'est-à-dire MM. Van Zeeland et de Man étaient des gens qui n'étaient pas des parlementaires : il faut se demander pourquoi et comment ils ont réussi à ce point à influencer notre vie politique.

Pour ma part, je vous livre cette réflexion ; n'étant pas pris dans le train-train quotidien de la lutte politique, ils avaient le temps de réfléchir et de voir les choses de plus haut.

Le professeur Dhondt a parlé du plan du travail d'Henri de Man ; il ne faut oublier qu'il y a eu également un plan Van Zeeland. Je suis d'accord avec M. Maes que le premier gouvernement Van Zeeland a été le plus progressiste de tous les gouvernements de l'entre-deux-guerres. Il l'a été, à mon avis pour deux motifs : d'abord, il a donné de nouveau un intérêt extraordinaire à la politique, non à la politique vue au jour le jour, non à la politique dans ses mesquineries. Vous souvenez-vous de cette fameuse élection qui opposait Van Zeeland à Degrelle? A ce moment-là les jeunes que nous étions portaient à la politique un intérêt qui était plus grand que maintenant. Pourquoi? Parce qu'à ce moment-là la jeunesse avait l'impression que des grandes choses étaient en question.

Je crois que si l'on voulait retenir de nouveau l'attention de la jeunesse, il faudrait le faire par de grandes choses. Il m'est d'avis qu'en Flandre la question flamande est considérée comme une grande

chose ; c'est pourquoi la jeunesse flamande peut-être s'intéresse plus à la politique que la jeunesse francophone. Mais je crois que, pour l'ensemble de la jeunesse, il faudrait lui redonner l'idée d'une grande chose, et cette grande chose, me paraît être, dans notre démocratie à l'heure actuelle : l'Europe.

Le deuxième motif pour lequel le gouvernement Van Zeeland a été un gouvernement véritablement progressiste, c'est qu'il a porté le fer là où, vraiment, il y avait la maladie. Ce qui durera le plus du gouvernement Van Zeeland, me semble-t-il, c'est cette loi sur les banques qui a introduit la séparation entre les banques de dépôts et les banques d'affaires. Jusqu'alors il n'y avait que de grands propos et de larges initiatives ; les uns et les autres étaient restés sans suite. La loi dont je vous parle, fût votée par le premier gouvernement Van Zeeland, malgré les interventions politico-financières et l'affairisme qui avaient atteint, à ce moment, tous les milieux, catholiques, libéraux, socialistes, en Flandre comme en Wallonie et à Bruxelles.

Ainsi les banques d'affaires furent rendues distinctes des banques de dépôts. Les dépôts ont dû être transformés en fonds d'état dans une forte proportion, ce qui, d'une part, interdisait aux banques d'exercer encore leur maîtrise sur toute l'industrie, et, d'autre part, incitait à l'auto-financement.

La leçon à tirer de tous ces événements est que lorsque l'on veut vraiment entreprendre une réforme, il ne s'agit pas de gesticuler, de vociférer et de passer à côté du but. Vous rappelez-vous la parole de Mazarin : « qu'ils chantent pourvu qu'ils paient ». Eh bien, dans les milieux conservateurs de l'entre-deux-guerres, on a longtemps répété ce propos, jusqu'à ce qu'un Van Zeeland et un de Man, connaissant bien la matière, ont vu quel était précisément l'endroit charnière où il fallait porter ses efforts. Les réformes qui en résultaient ont été si profondes que 30 ans après nous en subissons encore le contrecoup.

Dhr. Roeges.

De heer Maes heeft vastgesteld dat de toegevingen inzake het Vlaamse taalvraagstuk door conservatieve regeringen gedaan worden. Nu is een taalvraagstuk natuurlijk een sociaal vraagstuk.

Mijn vraag is de volgende : werden deze toegevingen gedaan als een soort van kompromis tussen vooruitstrevende krachten en reaktionnaire krachten ?

Ik heb de indruk dat de vraagstukken tot nu bekeken werden vanuit een parlementaire optiek. Ik zou graag willen horen van de heer Dhondt of van de heer Maes in welke mate de sociale krachten gespeeld hebben in de ontwikkeling tussen de twee wereldoorlogen.

Dhr. Noppen.

Naast meer informatie over de invloed van de sociale krachten zou ik ook meer informatie willen over de rol van de individuën, t.t.z. de persoonlijke overtuiging, de persoonlijke objektieven, de persoonlijke inspiratie. Ik ben ervan overtuigd dat in de naoorlogse periode, die ik van dichtbij heb beleefd, sommige persoonlijke overtuigingen een zeer grote rol hebben gespeeld. Het is klaarblijkelijk dat de persoonlijke visie van enkele figuren van doorslaggevende aard is geweest in de vorming van de huidige regering en in het gevoerde beleid. Is dat ook het geval voor de tussenoerlogse periode ?

Dhr. Declerck.

Il geloof dat wij in ons land nooit een absoluut linkse regering gehad hebben, ik bedoel niet op confessioneel gebied maar economisch, financieel en sociaal. Prof. Maurice Duverger stelde onlangs vast dat Frankrijk in de loop van de geschiedenis slechts vier linkse regeringen gehad heeft, nl. de Jakobynse periode tijdens de Franse revolutie, en de regeringen van 1848, 1936 en 1945, deze laatste paradoxalerwijze een linkse regering onder de Gaulle. Alle andere regering schommelen tussen centrum rechts en centrum links, maar zij hebben toch een aantal democratische hervormingen doorgedreven. In de discussie met de heer Duverger zegde ik dat deze kortstondige zuiver linkse regeringen aan Frankrijk telkens een kind hebben gemaakt, maar het opkweken van dat kind, t.t.z. de verdere uitwerking van de groei, is het werk geweest van andere regeringen. Ik geloof dat het ook juist is voor ons ; het zijn meestal conservatieve elementen geweest die uitgewerkt hebben wat eigenlijk in zeer korte tijdspanne door een linkse invloed als een kiem neergelegd werd in ons politiek bestel.

Wij zien dat ook in de huidige regering. Er zijn altijd in een democratisch georiënteerde regering ook conservatieve kompenserende elementen. Dit geeft ons dan toch een meer optimistische opvatting dan diegene van de heer Claes wanneer hij sprak van een politieke mislukking van de democratie. Als wij de sedert 40 jaar afgelegde weg overzien, dan stellen wij vast dat op sociaal en economisch gebied een opmerkelijk niveau bereikt werd; ook als het ons nog niet volledig bevredigt, kunnen wij anderzijds toch niet van een absolute mislukking van de democratische krachten spreken.

Antwoord van Dhr. Dhondt.

Over de techniek van de financiële drukkingen, zal de heer Maes meer vertellen dan ik, maar ik wil op dit wijzen: tussen 1840 en 1914 is de Minister van Financiën in België altijd met de Société Générale verbonden geweest.

In antwoord op de heer Constandse zou ik willen zeggen dat deze grotere deelname aan de civilisatie van de natie inderdaad de socialistische bewegingen in vele landen beïnvloed heeft, maar op een wijze die van land tot land sterk verschilt. Specifiek voor België is het feit dat de crisis van 1929 het breukpunt was in de socialistische evolutie tussen 1860 en heden, al was deze ommekeer natuurlijk door een trage evolutie voorbereid.

De heer Grégoire heeft gewezen op de rol van de extraparlamentairen. Ik moet doen opmerken dat deze extraparlamentairen allen, behalve misschien Delacroix, financiers waren, dat wil zeggen technici. Dit is een heel ander probleem: het binnendringen van de technocraten tussen de twee wereldoorlogen en na de tweede wereldoorlog. Als ik de heer Grégoire volg, zou ik zeggen: de technocraten — in tegenstelling tot de eigenlijke politici — hebben een doorslaggevende rol gespeeld.

De stakingen van 1932 en deze van 1936 waren stakingen die buiten de partijen en zelfs buiten de syndikaten ontstonden. Deze twee bewegingen zijn doorslaggevend geweest op het regeringsbeleid. De staking van 1932 heeft heel de aktie van de regering op voorhand lam gelegd, en de inflatie onmogelijk gemaakt. De staking van 1936 heeft zoals de heer Maes gezegd heeft de regering gedwongen deel te nemen aan de nieuwe ekono-

mische hoogkonjunctuur, wat vóór de staking zeker de bedoeling niet was.

Dhr. Declerck.

Ik kan konfirmeren wat de heer Dhondt gezegd heeft. Het verschijnsel « wilde staking » moeten wij zeker als een konstante in de Belgische politiek beschouwen. Het is zodanig waar dat de staking van 1936 eigenlijk een staking was zonder objectieven; de Franse politiek had toen een grotere invloed dan nu op onze politiek; wanneer het regende in Frankrijk, druppelde het bij ons. Het is een staking die ontstond in Wallonië onder de invloed van de stakingen van het Front Populaire in Frankrijk. Eerst later is men objectieven gaan kristalliseren en heeft men nogmaals de objectieven van de Franse stakingen overgenomen.

Antwoord van Dhr. Maes.

Ik wil eerst ingaan op de rol van de extraparlamentaire financiële deskundigen. Delacroix was geen financieel deskundige; Jaspar was dat evenmin. Hij werd gelanceerd door Francqui in Loppem in 1918, en hij is dan in 1920 verkozen geworden als volksvertegenwoordiger en is het gebleven. Jaspar en Delacroix waren wel « pou-lains » van Francqui. Ook niet-financiële deskundigen, advocaten zoals Jaspar en Delacroix hebben de politiek van de « Générale » of van andere financiële instellingen gediend. Over Delacroix schrijft Fernand Baudhuin « Les politiciens croyaient que c'était un financier et les financiers croyaient que c'était un homme politique ». Delacroix had twee jaren nodig om aan beide milieus te bewijzen dat hij noch het een noch het ander was.

De heer Noppen vroeg: hoe gaat het eigenlijk in het werk? Wij weten daar zeer weinig over. De grote macht van de finacie, evenals van de kerk, is de geheimhouding. Wij moeten dus de zaak van buitenuit benaderen, zien wat gebeurt, en dan min of meer konstruëren wat er van binnen gebeurd is.

Ik heb persoonlijk de overtuiging, alhoewel ik dit niet volledig kan bewijzen, dat heel de zaak van Loppem op trouw gezet is door Francqui. De eerste minister Cooreman, die als nieuwe eerste minister uit Loppem terugkwam, was lid van het

Nationaal Komitee dat feitelijk een soort schaduw-regering geweest was onder de Duitse bezetting en waarvan Francqui de voorzitter was. Francqui en Cooreman waren beiden directeurs van de « Société Générale ». Ontmoeten zij elkander als directeurs van de Société Générale of als politieke figuren? Bepaalde personen inkarneren als het ware de symbiose van de politiek en de finacie. Men heeft dat met een pejoratieve term genoemd de « politico-financiers ».

De beïnvloeding van de pers kan op twee manieren gebeuren: a) via de publiciteit, wat nog min of meer een normale en openlijke manier is; b) via rechtstreekse subsidies, wat zeker tussen de twee wereldoorlogen een rol gespeeld heeft. Er is ondermeer het onderzoek dat gevoerd werd om na te gaan of de « XXe Siècle » betaald werd om een campagne te voeren voor de devaluatie. Het onderzoek heeft niets opgeleverd.

Over een andere wijze van beïnvloeden heeft Crockaert een campagne gevoerd tussen de twee wereldoorlogen, nl. het combineren van een parlementair mandaat met een mandaat van beheerder van vennootschappen. Ik heb een lijst opgemaakt van de parlementairen die beheerders waren van vennootschappen, en mijn besluit schijnt te zijn dat Crockaert de invloed van deze combinatie nog onderschat heeft.

Ik heb vastgesteld dat het aantal parlementairen die beheerder van vennootschappen zijn ongeveer constant was gedurende de hele periode, maar de parlementairen vertonen een tendenz om in de loop van hun parlementair mandaat hun aantal mandaten in vennootschappen te vermeerderen, hetgeen er schijnt op te wijzen dat de financiële kringen die mensen nuttig vinden.

Wanneer men de verhoudingen nagaat per partij dan stelt men vast dat de parlementairen die beheerder zijn verhoudingswijze het talrijkst zijn in de liberale partij, daarna in de katholieke partij, waar men overigens de rechtervleugel scherp moet onderscheiden van de kristen democraten; in de socialistische partij is er praktisch alleen het geval Anseele. Men heeft de indruk dat het bij de liberalen personen betreft die van de industrie naar de politiek gaan, maar het blijven in de eerste plaats industriëlen. Bij de katholieken vindt men heel dikwijls het tegenovergestelde: politici die van hun mandaat gebruik maken om zich in de financiële wereld in te werken.

Vervolgens heb ik vastgesteld dat het aantal politici met beheerdersmandaat verhoudingsgewijze steeds hoger was in de regering dan in het parlement. De regeringen waren dus zo rechts mogelijk, er werkten krachten om de regeringen naar rechts te trekken.

De regering is bijzonder afhankelijk van de financiële machten, wanneer ze een lening moet uitschrijven, en dat is zeer belangrijk in de mate waarin de schuld niet geconsolideerd is. Een vlottende schuld is een zwaard van Damocles boven het hoofd van iedere minister. Het is de vlottende schuld die Pouillet gekelderde heeft. Crockaert heeft een interessante revelatie gedaan: « Toen ik Minister van Koloniën was, heb ik op een zekere dag moeten vaststellen dat men bij de hernieuwing van een aantal schatkistbons op de markt gedurende korte tijd de indruk gelaten heeft dat zij niet gingen hernieuwd worden. Als minister heb ik de les begrepen ».

Ik meen dat dit een terrein is waar zeer subtiel gespeeld wordt, maar dat veel belangrijker is dan mandaten in maatschappijen van parlementairen, wat gewoonlijk een beperkte groep mensen betreft die niet altijd politiek zeer invloedrijk zijn. In de periode tussen de twee oorlogen was er een compacte groep senatoren met een groot aantal beheerdersmandaten; geen enkele heeft een grote rol gespeeld in de politiek.

Er is nog een delikater punt waar de geheimhouding een rol speelt. Ik heb ook de indruk dat de monarchie sterke banden heeft met de grootfinacie. Dat blijkt ondermeer hieruit dat de grootmaarschalk van het Hof traditioneel directeur is van de Société Générale. Ik baseer mij op precieze feiten en wel ondermeer op het volgende: Leopold III heeft bij zijn tussenkomsten in de binnenlandse politiek steeds zeer conservatieve stellingen, zowel op sociaal als op economisch gebied, verdedigd.

Tenslotte hadden de ministers van financiën, zoals de heer Dhondt zeer juist in het licht heeft gesteld, het vertrouwen van de grootfinacie. Wanneer zij dit vertrouwen niet hadden liep het slecht af. Hendrik de Man had dit vertrouwen niet, Albert Edouard Janssens had het toen hij startte maar hij heeft het onderweg verloren in zijn konflikten met Francqui.

In de schoot van de regering is er een voort-

durende versterking van de positie van de minister van financiën, de tegentekening van de minister van financiën is vereist voor al de wetten of besluiten die nieuwe uitgaven meebrengen. In een periode waarin Theunis eerste minister en minister van financiën was, en bovendien zelf een groot financier, gaf hem dat praktisch de contrôle over heel de politiek van het land.

Een ander verschijnsel was het « Komitee van de Begroting » het Komité van de Schatkist, waarvan Francqui voorzitter was terwijl hij geen minister was. Al de ministers moesten praktisch terecht komen bij dit Komitee waneer zij iets wilden verwezenlijken, en daar zat Francqui die de bijl hanteerde.

Tenslotte is er een negatieve factor die de financiële invloed in de hand werkte, namelijk het tekort aan doctrine bij de tegenstanders van deze invloed; zelfs bij een Crockaert en een Hendrik de Man. Zij schijnen nooit de volle omvang van het probleem te hebben gevat, richtten zich op bijkomstigheden, en kunnen geen positieve oplossingen voorleggen. Dit mag men niet onderschatten vooral niet van socialistische zijde. Men denke aan de pijnlijke politiek van de socialisten na de val van de regering Pouillet. Waarom zijn de socialisten medegegaan in die regering Jaspas die tenslotte het tegenovergestelde deed van wat zij wilden? Emile Vandervelde zegt in zijn memoires ongeveer « Ik stond daar in het Volkshuis en al de mensen van onze organisaties, van de cooperatieven, van de syndikaten, zegden: gaat in de regering en helpt mede de frank te redden, want wij ook gaan failliet, als die frank ten onder gaat ».

Er is ook het systeem dat men na de oorlog op een subtiële wijze heeft toegepast, namelijk het feit dat grote vakbondleiders in financiële organismen zetelen; reeds het feit dat deze vakbondleiders hier een ruimere informatie krijgen maakt hen gematigd in hun stellingnamen.

Men heeft ook nog gevraagd: hebben de persoonlijke opinies een rol gespeeld in die periode? Ik zou hier een dubbele opmerking willen maken. Het is een feit dat persoonlijke opinies een grote rol gespeeld hebben. Het verschil in de opvattingen tussen Albert I en Leopold III bijvoorbeeld heeft een groot verschil in de politiek meegebracht. Ik denk dat velen die de politiek van dichtbij volgen, journalisten bijvoorbeeld en misschien ook leden

van de ministeriële kabinetten, de typische fout begaan teveel de geschiedenis te willen uitleggen door « la petite histoire ». Ik geloof dat men de persoonlijke conflicten, de kleine persoonlijke kantten niet mag overschatten als men de zaak met een zeker historisch perspectief bekijkt.

Dhr. Noppen.

De persoonlijke verhouding van Vandervelde tot Francqui is mij altijd zeer belangrijk voorgekomen. Welk was de juiste draagwijdte?

Dhr. Maes.

Dit was een verhouding die later veelvuldiger is voorgekomen. Het feit dat de grote financiers en de leiders van de vakbonden en de sociaal gerichte partijen met elkaar op vertrouwelijke voet staan kan veel vergemakkelijken, maar kan ook de vrijheid van aktie van deze partijen en vakbonden belemmeren. Onder de regering Theunis zijn op een zeker ogenblik Francqui en Vandervelde overeengekomen een « Comité de politique nationale » op te richten; de bedoeling was de socialisten in de regering te brengen zonder het Plan de Man toe te passen. Dit manoeuvre berustte uitsluitend op de persoonlijke verhouding tussen Francqui en Vandervelde, maar het werd door Hendrik de Man en door het Bureau van de Socialistische Partij gekelderd, wat bewijst dat persoonlijke invloeden niet steeds de doorslag geven.

Ik zou nu willen antwoorden op de vraag van de heer Roeges die zegt: Men heeft dus al de Vlaamse hervormingen verworven in ruil voor instemming met conservatieve maatregelen; betekent dit dat de Vlaamse beweging reaktionair is of moet men haar als een democratische faktor beschouwen? Ik denk dat men op deze vraag geen simplistisch antwoord kan geven. Er is in de periode tussen de twee oorlogen een evolutie geweest. In de beginperiode tot 1925 is er een zekere confusie geweest tussen Vlaamse beweging en vooruitstrevende beweging en het is typisch dat een aantal mensen zoals Herman Vos op de rand gestaan hebben tussen het socialisme en het Vlaamse nationalisme.

Dezelfde interpenetratie deed zich voor tussen katholiek Vlaamsgezinden en kristen democraten. De waals-socialistische volksvertegenwoordiger

Troclet zegde geen verschil te zien tussen Van Cauwelaert en Hendrik Heyman ; de eerste noemde hij « un flamingant démocratisant » en de tweede « un démocrate flamandisant ».

Ik denk dat hier de regering Pouillet een keerpunt geweest is, waarna het sociale en het Vlaamse min of meer uiteengegaan zijn, wat men ziet in de evolutie van Van Cauwelaert die eerder de conservatieve kant uitgegaan is en flamingant gebleven is, en van Heyman die eerder kristen demokraat gebleven is. Pouillet heeft na het mislukken van zijn regering zelf gezegd : ik heb vastgesteld dat er met de Waalse socialisten op Vlaams gebied niet veel te verrichten is. Van Cauwelaert had nochtans tijdens het debat over de regeringsverklaring van de regering Pouillet-Vandervelde verklaard : wij Vlamingen hebben dikwijls regeringen gesteund tegen onze zin ; dit is de eerste regering naar ons hart. Deze regering heeft de flaminganten ten zeerste ontgoocheld. Hun tactiek is dan gewor-

den : drukking uitoefenen op conservatieve regeringskoalities om er uit te halen wat er uit te halen is. Dit wil niet zeggen dat de Vlaamse beweging reaktionair geworden is. Men moet het eerder zo zien : heel de geschiedenis van de periode tussen de twee oorlogen is het doorwerken van het algemeen stemrecht in het staatsapparaat ; dat heeft een sociaal aspekt, en een taalkundig aspekt omwille van zeer speciale toestanden in Vlaanderen waar de hoger kaste Franssprekend was en de grote massa Nederlandsprekend. De Vlaamse beweging is democratisch gebleven ; de keuze waarvoor de Vlaamse leiders stonden was : met behulp van het algemeen stemrecht een zuiver sociale of economische hervorming bereiken, of een verwezenlijking op taalgebied. Beide hervormingen waren democratisch. De Vlaamse hervormingen zijn gebleven, terwijl de conservatieve sociaal-economische beslissingen waarbij men zich in ruil moest neerleggen, meestal van korte duur zijn geweest.

L'influence de l'Eglise sur la vie politique dans l'entre deux guerres

par A. SIMON,

Dans la question posée, il convient d'éclairer trois mots : influence, Eglise, politique.

Le premier doit, semble-t-il, indiquer les prises de position de l'Eglise.

Comment d'ailleurs déterminer exactement les influences ? Le lien de causalité entre certains actes et d'autres événements est très difficile à reconnaître.

Pour le cas qui nous occupe, une direction générale fut sans doute donnée par l'Eglise. A-t-elle été suivie ? A-t-elle provoqué certains enchaînements ?

Et cette soi-disant influence, fut-elle positive

ou négative ? A la suite de telle ou telle intervention ecclésiastique, des effets opposés à ceux qu'on voulait atteindre n'ont-ils pas été obtenus ?

L'Eglise n'est pas seulement hiérarchie épiscopale. Il y a également les fidèles qui, d'une manière plus ou moins authentique — autorisée dirions-nous — ou valable, se réclament de la doctrine et de la discipline romaines. Il y a surtout le clergé — celui qu'on appelle le bas-clergé — qui précède, dépasse, amplifie ou rétrécit la pensée et les directives épiscopales ; le clergé, plus proche de la population, plus nuancé quelquefois ou plus passionné et dont l'action psychologique, continue et multipliée, est, à certains moments, bien plus puissante que celle de la hiérarchie.